

УДК 378:792.8:78.05

Ольга Мікулінська

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
ORCID ID 0000-0003-4073-8707

Ніна Лісовська

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
ORCID ID 0000-0003-3719-3988

Володимир Трощенко

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
ORCID ID 0000-0003-4479-1097
DOI 10.24139/2312-5993/2021.01/426-433

МУЗИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ ЯК МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті досліджено музичну компетентність майбутніх учителів хореографії. Аналіз наукової літератури в галузі педагогіки мистецтва дозволив з'ясувати, що означена компетентність є інтегрованим утворенням, яке складається з обізнаності щодо взаємозв'язків художніх елементів музичного й хореографічного мистецтва, умінь визначення та класифікації цих елементів, навичок автентичного втілення емоційного змісту музичного твору під час постановочної, педагогічної та виконавської діяльності. З'ясовано, що формування музичної компетентності майбутніх учителів хореографії є важливим чинником професійного становлення згаданих фахівців. Уточено, що подальші розвідки окресленої проблеми доцільно зосередити в напрямі визначення структури музичної компетентності майбутніх учителів хореографії.

Ключові слова: майбутні вчителі хореографії, музична компетентність, фахова підготовка.

Постановка проблеми. Фундаментальний зв'язок, який існує між музикою та хореографією зумовлює необхідність формування здатностей майбутнього вчителя хореографії виявляти синкретичну єдність цих видів мистецтва. Означене передбачає, також, переосмислення функціональної ролі музики, її сприйняття не просто як музичного супроводу, але як змістоутворюючого початку хореографічного мистецтва. Актуальності така здатність набуває як у хореографічно-освітньому процесі, так і у хореографічно-постановочній діяльності. Зокрема, забезпечує можливість хореографа інтерпретувати музичні метроритмічні фігури, драматургію, стилістичні й жанрові особливості, характер та емоційний зміст музичного твору як структурно-сміслові компоненти хореографічного дійства, внаслідок чого останнє набуває рис художнього видовищного тексту.

Отже, чинник взаємопов'язаності художніх процесів хореографічної творчості та специфічних закономірностей музичного розвитку зумовлює

доцільність формування компетентності майбутніх учителів хореографії, яка інтегрує в собі низку якостей і вмінь. Серед таких, насамперед, слід звернути увагу на метроритмічне почуття, розвиненість якого є необхідною задля виконання й постановки танців, що обумовлено їх ритмопластичною природою. Важливою є, також, здатність виявлення спільних (в історичному, жанрово-стилістичному та етнокультурному контекстах) художньо-лексичних початків музики й хореографії. Необхідним представляється формування й удосконалення вмінь майбутніх хореографів розкривати під час хореографічно-педагогічної діяльності емоційний змісту музичного твору з метою реалізації його духовного потенціалу.

Таким чином, формування музичної компетентності є актуальною педагогічною стратегією фахової підготовки студентів-хореографів. Натомість проблема формування означеної компетентності є недостатньо висвітленою в мистецько-педагогічних дослідженнях.

Аналіз актуальних досліджень. Проблематика формування фахових компетентностей у галузі мистецької, зокрема, хореографічної освіти розглядається в наукових дослідженнях у контексті визначення доцільності застосування компетентнісного підходу з метою підвищення ефективності фахової підготовки майбутніх фахівців (Ю. Герасимова, Т. Калашнікова, Лю Цяньцян, О. Мартиненко, Т. Медвідь, О. Перліна, О. Реброва, С. Твердохліб, Т. Філановська та ін.). Учені розглядають компетентність студента-хореографа як основоположну педагогічно-фахову якість, формування якої відбувається за умов упровадження педагогічних технологій, заснованих на інтеграції духовно-особистісної, соціально-психологічної та технологічної складових.

Як підкреслює Лю Цяньцян, тільки високий рівень сформованості художньої компетентності гарантує в майбутньому спроможність педагога-хореографа до реалізації розвивально-виховного потенціалу поліхудожніх систем, якою є синтетичне мистецтво хореографії (Лю Цяньцян, 2010).

Також увага науковців окремо приділяється дослідженню музичної компетентності майбутніх фахівців хореографічної освіти. За висновком учених, дана компетентність включає такі елементи як музичне мислення, музична пам'ять, відтворення руху в заданому метроритмічному малюнку й художньо-образна координація, яка забезпечується естетичним сприйняттям і пластичним відтворенням руху через екзерсис танцю (Медвідь, 2016; Реброва, 2016; Хмелевська & Петрова, 2016).

Отже, фахова підготовка майбутніх учителів хореографії є складною, інтегрованою, тому актуальності набуває проблема формування

компетентностей, які за суттю відповідають загальним, інтегральним і спеціальним фаховим, але містять у собі певні вміння та якості, які забезпечують здатність учителя хореографії відтворювати фахову діяльність на належному рівні.

Мета статті – висвітлити сутність музичної компетентності майбутніх учителів хореографії та визначити основні елементи, які входять до її змісту.

У дослідженні застосовано методи: аналізу наукової літератури з галузей педагогіки, мистецтвознавства, педагогіки мистецтва та синтезу визначених теоретичних понять і категорій для розкриття сутності й функціонального значення музичної компетентності, визначення психолого-педагогічних аспектів їх формування.

Виклад основного матеріалу. Твердження щодо важливості формування здатностей майбутніх учителів хореографії творчо сприймати й інтерпретувати музичну мову лунає в наукових дослідженнях. Зокрема, науковцями наголошується на необхідності формування у згаданих фахівців темпо-ритмічних умінь (О. Реброва, Чжан Юй); художньо-комунікативних умінь (Ю. Волкова), композиційно-образних умінь, що ґрунтуються на відповідних уявленнях (Н. Батюк, Л. Степанова, Сунь Пенфей, Цзен Тунчуньхуй, Н. Шатайло), уміння музично-хореографічної творчої діяльності (Ю. Петрова); музичної термінологічної грамотності й умінь її застосовувати в хореографічній композиційній діяльності, самостійній роботі (О. Реброва, О. Мікулінська, Л. Маркіна, Лю Цяньцян).

Спільним у наукових дослідженнях виявляється визнання того, що основу комплексних та інтегрованих фахових і загальних компетентностей учителів хореографії складає різноманітний за змістом тезаурус. Поширення поліхудожнього семантичного тезаурусу студентів передбачає цілеспрямоване використання герменевтичних технологій навчання з метою інтелектуального й емоційного розвитку майбутніх фахівців. Науковці стверджують, що його квінтесенцію складає термінологічна грамотність, яка є фаховим утворенням, атрибутом специфічного синтезу мистецької та науково-педагогічної мови.

Зокрема О. Реброва зазначає, що фаховий тезаурус студентів-хореографів є достатньо широким, що зумовлено різноманітними галузями знань, які вони вивчають. Між тим, за твердженням вченої, термінологічна грамотність майбутнього вчителя є фаховим утворенням, атрибутом специфічної наукової мови певної галузі знань, що забезпечує їх розуміння, усвідомлення й користування у процесі навчання, науково-дослідницького, художньо-виконавського й педагогічного процесів. Отже,

проблема формування термінологічної грамотності є актуальною та може бути розглянута крізь призму організації навчання як чинник підвищення якості освіти (Реброва, 2016).

Художня термінологічна грамотність є основою художньої компетентності. З цього приводу Л. Маркіна зазначає, що найбільш складним елементом фахової компетентності хореографа є художня компетентність, адже особливістю фахової діяльності педагога-хореографа виявляється необхідність володіти специфічними мовами різних видів, стилів і жанрів мистецтва (Маркіна, 2007, с. 206).

У широкому сенсі художня компетентність виступає як процес і результат набуття досвіду кваліфікованого функціонування особистості в мистецькому середовищі, у тому числі й у художньо-освітньому процесі. У такому розумінні художня компетентність виконує інтегруючу функцію, адже освоюючи одну зі сфер художньої творчості, майбутній фахівець обов'язково стикається з іншими видами та сферами художньо-творчої діяльності.

У підготовці вчителя хореографії художньо-педагогічна компетентність набуває особливої актуальності як така, що виявляється якісним сегментом фахової підготовки майбутнього вчителя. Фахівець, який володіє високим рівнем сформованості художньої компетентності характеризується наявністю глибоких знань про фахово-обраний вид мистецтва та художньої творчості в цілому; орієнтацією в їхньому педагогічному потенціалі в художньо-естетичному вихованні та в розвитку здібностей школярів; умінні й досвіді використання комплексу знань у виконавському процесі в умовах педагогічної діяльності.

Між тим, у процесі вузівської хореографічної підготовки виникає протиріччя між потребою у формуванні інтегрованої за своєю сутністю компетентності майбутнього педагога-хореографа та «практикою її формування на основі обраного фахового виду мистецтва», на що звертає увагу у своєму дослідженні Лю Цяньцян; далі дослідниця уточнює, що «формування художньої компетентності (студентів-хореографів) здійснюється переважно за допомогою фахових ... хореографічних дисциплін, а інтеграційні зв'язки музики й хореографії стають поза увагою компетентнісного підходу» (Лю Цяньцян, 2010, с. 4).

Така ситуація спостерігається й на прикладі термінологічної компетентності, яку в ході нашого дослідження визначено як основу інтегрованої художньо-педагогічної компетентності. Отже, розглядаючи педагогічні аспекти формування термінологічної компетентності майбутніх студентів-хореографів науковці здебільшого звертають увагу на опанування

фаховим хореографічним тезаурусом. Зокрема А. Верхоляк вказує, що набуття майбутніми викладачами хореографії фахової термінологічної компетентності полягає в засвоєнні ними французьких та англійських (сучасний танець) хореографічних термінів, а також у формуванні вміння застосовувати їх під час фахової діяльності (Верхоляк, 2016, с. 93).

О. Мартиненко у структурі фахової компетентності студента-хореографа визначає вміння «вільно застосовувати наукові та хореографічні терміни» як ознаку сформованості «інструментальної компетентності» майбутнього вчителя хореографії (Мартиненко, 2015).

О. Шиліна також визначає володіння майбутнім педагогом-хореографом фаховою термінологією важливою ознакою сформованості його теоретико-методичної компетентності (Шиліна, 2010).

У дослідженні Т. Медвідь володіння спеціальною хореографічною термінологією також включено до ознак «хореографічної компетентності», проте дослідник, розглядаючи проблематику фахового змісту компетентностей майбутніх педагогів-хореографів, підкреслює важливість формування музичної компетентності: «без музично-інформаційної компетентності неможлива фахова діяльність балетмейстера, керівника хореографічного колективу, артиста балету, викладача фахових дисциплін і репетитора» (Медвідь, 2016, с. 104). Серед умінь музично-інформаційної компетентності Т. Медвідь визначає «володіння знаннями з теорії та історії музики, необхідними для роботи в хореографічному класі, музикальність, відчуття метроритму, здатність працювати в ансамблі з іншими танцівниками та концертмейстером, здатність до самостійного пошуку музичного матеріалу» (Там само).

За спостереженням І. Хмелевської та Ю. Петрової, досконалість хореографічного виконання визначається вмінням до «передачі пластично-виразовими рухами, хореографічними екзерсисами художньо-образного змісту музичного твору, що обирається для створення танцювальної композиції» (Хмелевська & Петрова, 2016, с. 142). Але рівень музичної компетентності майбутніх викладачів хореографії (незважаючи на наявність у навчальному плані таких дисциплін, як гра на музичному інструменті, основи теорії музики) не забезпечує їм можливості реалізувати це особливе вміння належним чином. У цьому контексті ми згодні з ученими в тому, що така ситуація зумовлена недостатньою розробленістю методично-теоретичної бази формування в майбутніх фахівців хореографічної освіти здатностей специфічними засобами танцю відображувати виразність елементів музичної мови. Спираючись на

власний практично-педагогічний досвід авторки зазначають, що відчувається нестача деякого спеціального навчального курсу, що приділив би увагу аспектам адаптації музичних ознак із точки зору можливостей їх збагнення та інтерпретації під час хореографічної діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже оскільки основою хореографічного мистецтва є, насамперед, синтез пластики й музики. Поєднання цих двох художніх початків складає, також, і основу фахової компетентності хореографів. Таким чином, взаємозв'язок і взаємовплив хореографічного й музичного мистецтв має глибоке підґрунтя. Наукова думка, досліджуючи динаміку кореляції компонентів музичного та хореографічного мистецтв, виявляє розбіжність наукових поглядів: від таких, що визнають танцювальний початок у якості базового засобу вираження людських емоцій, а музичне мистецтво лише опосередкованою формою відображення танцювальної інтонації, до таких теорій, у яких музика визначається як координуюче першоджерело танцю. Між тим, у науково-педагогічних дослідженнях сформованість музичної компетентності майбутніх учителів хореографії визначається необхідною умовою здійснення ними фахової діяльності. Усвідомлення цього чинника зумовлює інтегрований характер вузівської підготовки майбутніх викладачів хореографії – студенти вивчають дисципліни як хореографічного, так і музичного, музично-теоретичного, мистецтвознавчого спрямування.

Таким чином, проведений аналіз досліджень дозволив установити, що *музична компетентність майбутніх учителів хореографії* є динамічною інтегрованою сукупністю знань щодо взаємозв'язків художніх елементів музичного й хореографічного мистецтва (метроритмічна організація, жанрово-стильові взаємозв'язки тощо), умінь визначення та класифікації цих елементів, навичок автентичного втілення емоційного змісту музичного твору під час постановочної, педагогічної та виконавської діяльності. Оскільки фундаментальним чинником, що споріднює музичне мистецтво з хореографічним, фактично обумовлює їх синкретичний зв'язок є метроритм, одним з елементів даної компетентності доцільно розглядати музично-метроритмічне чуття, яке забезпечує процес пізнання музичного мистецтва хореографом. Також важливим для майбутнього вчителя хореографії є опанування вмінь щодо активного творчого сприйняття музики, формування емпатійного, зацікавленого ставлення до неї, у зв'язку з чим актуалізується роль *художньо-перцептивних* здатностей. Між тим, сферою фахової активності хореографа є мистецтво, що обумовлює необхідність оволодіння мовою мистецтва, як носія художньої інформації. Отже, набуття *музично-*

термінологічної грамотності, що виявляється в опануванні специфічної музично-мистецької термінології, забезпечує фахове зростання майбутнього хореографа. На основі з'ясованого подальші наукові розвідки вважаємо необхідним присвятити уточненню структури музичної компетентності майбутніх учителів хореографії.

ЛІТЕРАТУРА

- Верхоляк, А. В. (2016). Характеристика профессиональных компетенций по современному танцу у будущих педагогов-хореографов в вузе. *Наука и Школа*, 5, 89–95 (Verholiak, A. V. (2016). Characteristics of professional competencies on modern dance for future choreographers in the university. *Science and school*, 5, 89-95).
- Лю, Цяньцзянь. (2010). *Формування художньої компетентності майбутніх учителів музики та хореографії в педагогічних університетах України і Китаю* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ (Liu, Qianqians. (2010). *Formation of artistic competence of future teachers of music and choreography in pedagogical universities of Ukraine and China* (Phd Thesis). Kiev).
- Маркина, Л. (2007). Психологическое содержание профессиональной деятельности педагога-хореографа. *Вестник Башкирского университета*, 3, 204–207 (Markina, L. (2007). Psychological content of professional activity of the teacher-choreographer. *Westman of Bashkir University*, 3, 204-207).
- Мартиненко, О. (2015). Формування професійної компетентності майбутніх учителів хореографії в умовах вищого навчального закладу. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 12 (2), 165-174 (Martynenko, O. (2015). Formation of professional competence of future teachers of choreography in a higher educational institution. *Problems of preparation of a modern teacher*, 12 (2), 165-174).
- Медвідь, Т. А. (2016). Компетентнісний підхід як основа сучасного процесу підготовки майбутнього хореографа у вищій школі. *Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ххІ століття. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, (сс. 100–108). Київ (Medivet, T. A. (2016). Competent approach as a basis for the modern process of preparing a future choreographer in a high school. *Professional artistic education and artistic culture: Challenges of the 21st century. Materials II of the International Scientific and Practical Conference*, (ss. 100-108). Kiev).
- Реброва, О. Є. (2016). Термінологічна функціональна грамотність фахівців мистецької освіти в парадигмі організаційної науки – тектології. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*, 143, 3-7 (Rebrova, O. E. (2016). Terminological functional literacy of specialists in artistic education in the paradigm of organizational science - tectology. *Scientific notes of the Kirovograd State Pedagogical University named after Vladimir Vynnychenko. Series: pedagogical sciences*, 143, 3-7).
- Хмелевська, І. О., Петрова, Ю. В. (2016). Взаємозв'язок хореографічного та музичного мистецтв як чинник формування музичної компетентності майбутніх педагогів хореографів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*, 143, 141-146 (Khmelevskaya, I. O., Petrova, Yu. V. (2016). Interconnection of choreographic and musical arts as a factor in the formation of musical competence of future teachers of choreographers. *Scientific notes of the Kirovograd State Pedagogical University named after Vladimir Vynnychenko. Series: pedagogical sciences*, 143, 141-146).
- Шиліна, О. О. (2010). Структура та зміст професійної компетентності вчителя хореографії. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*:

Педагогічні науки, 4, 291–296 (Shilin, O. O. (2010). Structure and content of the professional competence of the teacher of choreography. *Collection of scientific works of the Berdyansk State Pedagogical University: Pedagogical Sciences*, 4, 291-296).

РЕЗЮМЕ

Микулинская Ольга, Лисовская Нина, Трощенко Владимир. Музыкальная компетентность будущих учителей хореографии как художественно-педагогическая проблема.

В статье исследована музыкальная компетентность будущих учителей хореографии. Анализ научной литературы в области педагогики искусства позволил выяснить, что данная компетентность является интегрированным конструктом, состоящим из осведомленности о взаимосвязях художественных элементов музыкального и хореографического видов искусства, умений определения и классификации этих элементов, навыков аутентичного воплощения эмоционального содержания музыкального произведения во время постановочной, педагогической и исполнительской деятельности. Установлено, что формирование музыкальной компетентности будущих учителей хореографии является важным фактором профессионального становления упомянутых специалистов. Уточнено, что дальнейшее исследования обозначенной проблемы целесообразно сосредоточить в направлении определения структуры музыкальной компетентности будущих учителей хореографии.

Ключевые слова: *будущие учителя хореографии, музыкальная компетентность, профессиональная подготовка.*

SUMMARY

Mikulinska Olha, Lisovska Nina, Troshchenko Volodymyr. Musical competence of future choreography teachers as an artistic and pedagogical problem.

The article is aimed at clarifying the essence of the musical competence of future choreography teachers and determining the main elements that make up its content. The application of the methods of theoretical analysis of scientific literature in the field of pedagogy, art history, art pedagogy, followed by the synthesis of theoretical concepts and categories, made it possible to come to certain conclusions. In particular, the following was found out: in view of the fact that the basis of choreographic art is the synthesis of plasticity and music, an important aspect of the professional training of future choreography teachers is formation of their musical competence. The analysis of the studies made it possible to establish that the musical competence of future choreography teachers is a dynamic integrated body of knowledge about the relationship of artistic elements of musical and choreographic art (metro-rhythmic organization, genre-style relationships, etc.), the ability to define and classify these elements, skills of authentic embodiment of the emotional content of a piece of music during staging, teaching and performing activities. Since the fundamental factor that makes the art of music related to the choreographic art, that actually determines their syncretic connection, is the metro rhythm, one of the elements of this competence is appropriate to consider the musical-metro-rhythmic feeling, which ensures the process of learning musical art by the choreographer. It is also important for the future teacher of choreography to master the skills to actively and creatively perceive music, to form an emotionally interested attitude towards it, in connection with which the role of artistic and perceptual abilities is actualized. The formation of musical terminological literacy, which is manifested in the mastery of specific musical and artistic terminology, ensures the growth of the professional level of the future choreographer. On the basis of the clarified further scientific research, we consider it necessary to devote to clarifying the structure of the musical competence of future choreography teachers.

Key words: *future choreography teachers, musical competence, professional training.*